

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

УДК 378.147.091.313 (043.5)

Ганна Суржок, викладач кафедри фізичного виховання
Вінницького національного аграрного університету

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

У статті проаналізовано ефективність педагогічних умов формування культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю. Висвітлено результати прикінцевого діагностичного дослідження культури здоров'я учнів експериментальних та контрольних груп за визначеними компонентами й критеріями: мотиваційно-ціннісним, пізнавально-інформаційним, практиологічним.

Ключові слова: культура здоров'я, майбутні кваліфіковані робітники будівельного профілю, культура здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю, педагогічні умови, формування.

Табл. 1. Літ. 20.

Анна Суржок, преподаватель кафедры физического воспитания
Винницкого национального аграрного университета

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧЕСКИХ УСЛОВІЙ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ ЗДОРОВЬЯ БУДУЩИХ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ РАБОЧИХ СТРОИТЕЛЬНОГО ПРОФИЛЯ

В статье проанализирована эффективность педагогических условий формирования культуры здоровья будущих квалифицированных рабочих строительного профиля. Представлены результаты заключительного диагностического исследования культуры здоровья учащихся экспериментальных и контрольных групп по определенным компонентам и критериям: мотивационно-ценностным, познаватель-но-информационным, практиологическим.

Ключевые слова: культура здоровья, будущие квалифицированные рабочие строительного профиля, культура здоровья будущих квалифицированных рабочих строительного профиля, педагогические условия, формирование.

Hanna Surzhok, Lecturer of the Physical Training Department
Vinnytsya National Agrarian University

ANALYSIS OF EFFECTIVENESS OF PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION THE CULTURE OF HEALTH IN FUTURE SKILLED WORKERS BUILDING PROFILE

The article analyzes the effectiveness of pedagogical conditions of formation of culture of health of future skilled workers building profile. The results of the final diagnostic study of culture of health of students of experimental and control groups on certain components and criteria: motivational value, cognitive information, praktiolohichnym.

Keywords: health culture, future skilled workers building structure, culture health of future skilled workers building structure, pedagogical conditions, formation.

Постановка проблеми. Навчальні заклади будівельного профілю коледжі будівництва і архітектури, мають значні потенційні можливості здійснювати продуктивну роботу з формування культури здоров'я учнів тими засобами, які нині є в реальному навчально-виховному процесі. Час навчання є сприятливим і достатнім за тривалістю періодом для формування в учнів стійкої мотивації до здорового способу життя. Значні можливості з формування елементів культури здоров'я учнів у цьому процесі має фізичне виховання. Особливості фізичного виховання як навчальної дисципліни полягають у тому, що на заняттях з цієї дисципліни на більш якісному рівні

розв'язуються завдання збереження й зміцнення здоров'я учнів, виховується дбайливе ставлення до нього. Проте відзначимо, що розв'язання завдань формування культури здоров'я учнів не може бути реалізовано викладачами однієї дисципліни, навіть якщо це – фізичне виховання. Лише цілеспрямована, системна діяльність всього загалу педагогічних працівників будівельного коледжу може успішно розв'язати вкрай актуальну проблему зміцнення фізичного, психічного, духовного здоров'я учнів й формування їхньої культури здоров'я.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різним аспектам проблеми формування культури здоров'я, формування навичок здорового способу

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

життя дітей, підлітків, молоді, учнів загальноосвітніх навчальних закладів, присвятили свої праці С. Свириденко [13], Н. Соловійова [16], В. Бобрицька [1], Т. Бойченко [2, с. 1], Т. Воронцова [3], О. Дубогай [5], Л. Дудорова [6], С. Омельченко [11], С. Сичов [14], І. Смолякова [15], С. Страшко [17], Л. Сущенко [18], О. Єжова [7], Г. Даниленко [4], Н. Кудикіна [10], К. Ісмагілов [8], М. Шимановський [19] та інші дослідники.

Мета нашого дослідження – діагностувати рівень культури здоров'я учнів на початку та наприкінці педагогічного експерименту, щоб перевірити ефективність пропонувананих нами педагогічних умов, форм та методів формування культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для перевірки результативності запропонувананих педагогічних умов та розробленої технології формування культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю після завершення формувального етапу експериментальної роботи було проведено контрольний зріз. Для оцінювання та порівняння результатів констатувального та формувального етапів педагогічно-експериментальної роботи скористалися критеріями та рівнями сформованості культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю, що були розроблені під час констатувального етапу експериментальної роботи.

У структурі культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю виділено три компоненти: мотиваційний, когнітивний та діяльнісний. Відповідно до виділених компонентів визначено критерії та показники сформованості культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю: мотиваційно-ціннісний (емоційно-позитивне ставлення до свого здоров'я, природи, суспільства; мотивація на збереження і зміцнення здоров'я під час виконання завдань навчальної практики, а згодом професійної діяльності кваліфікованого робітника будівельного профілю; усвідомлення відповідальності за власне здоров'я та здоров'я оточуючих; потреба у формуванні культури здоров'я); пізнавально-інформаційний (інформованість у галузі здоров'язбереження (у тому числі, на робочому місці); знання з питань зміцнення здоров'я; валеологічне мислення; обізнаність з правилами збереження здоров'я у процесі виробничої діяльності кваліфікованого робітника будівельного профілю); практикологічний (уміння і навички дотримання норм і цінностей здорового способу життя; практичне втілення потреби піклуватися про власне здоров'я при

виконанні завдань, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю робітників будівельного профілю; оволодіння оздоровчими технологіями; відповідність дій та вчинків вимогам здорового способу життя). Означені критерії та показники дали змогу виділити й схарактеризувати три рівні сформованості культури здоров'я учнів: низький, середній і високий.

Узагальнення результатів аналізу психолого-педагогічної літератури, констатувального етапу дослідження, сучасної практики професійної підготовки учнів будівельних спеціальностей, власного досвіду викладання в будівельному коледжі дало змогу визначити педагогічні умови формування культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю: мотивування учнів професійно-технічних навчальних закладів до активної навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на формування основ здорового способу життя; включення до змісту професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю важливих для професійної діяльності здоров'язбережувальних технологій; упровадження авторської технології формування культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників.

Після проведення формувального етапу експерименту спочатку відбувся контрольний зріз, що фіксував зміни за першим структурним компонентом культури здоров'я майбутніх фахівців – мотиваційним. Діагностика показників цього компонента (емоційно-позитивне ставлення до свого здоров'я, природи, суспільства; мотивація на збереження і зміцнення здоров'я під час виконання завдань навчальної практики, а згодом професійної діяльності кваліфікованого робітника будівельного профілю; усвідомлення відповідальності за власне здоров'я та здоров'я оточуючих; потреба у формуванні культури здоров'я) відбувалася тими ж методами, що й на початку дослідження, а саме: спостереження, анкетування, тестування, метод експертних оцінок та ін.

З метою діагностики “емоційно-позитивного ставлення до свого здоров'я” використовувалася, як і на констатувальному етапі дослідження методика “Індекс ставлення до здоров'я та здорового способу життя”, за С. Дерябо і В. Ясвіним. Під час відповідей на психосоматичний опитувальник, що містить 24 протилежні за змістом пари тверджень, учні вибирали твердження, близькі до їхньої думки. В результаті було розраховано загальний рівень ставлення майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю до здоров'я. Він визначався шляхом

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

підсумовування балів за всіма чотирма шкалами тесту [20].

Після проведення занять розробленого нами факультативу “Культура здоров'я та її формування” для учнів ЕГ стало характерним дійове, активне ставлення до самих себе, до свого здоров'я; ми спостерігали прагнення до поглиблення та поширення медико-валеологічних знань, підвищився рівень відповідальності за власне здоров'я та здоров'я оточуючих; у більшості учнів з'явилася потреба у формуванні культури здоров'я. Вважаємо, що цьому сприяло, з-поміж іншого, створення умов для вироблення в учнів потреби в заходах із самооздоровлення організму.

Впровадження проблемних лекцій, бесід, дискусій про важливість дотримання норм і цінностей здорового способу життя, зокрема, й у професійній діяльності позитивно вплинули на формування когнітивного компонента культури здоров'я майбутніх робітників-будівельників, що дало їм можливість перейти на більш високий рівень сформованості показників пізнавально-інформаційного критерію.

З метою діагностики показників пізнавально-інформаційного критерію культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю на підсумковому етапі експериментальної роботи було використано метод експертної оцінки, тест “Що Ви знаєте про здоровий спосіб життя?” Р. Рожнов [12], спостереження та ін.

За свідченнями викладачів, які були під час експериментальної роботи експертами, спеціально організовані заняття, впровадження обґрунтованих педагогічних умов та технології формування культури здоров'я допомогли учням усвідомити відповідальність за власне здоров'я та здоров'я оточуючих, підвищили рівень їхньої інформованості у галузі здоров'язбереження, у тому числі на робочому місці, обізнаності з правилами збереження здоров'я у процесі виробничої діяльності. На відміну від учнів експериментальної групи учні контрольної групи не продемонстрували якісних зрушень. Так, у цій групі низький рівень сформованості показників пізнавально-інформаційного критерію зменшився лише на 7 %. Це свідчить, звісно, про певні зрушення. Пояснюємо їх, головним чином, частотою присутності учнів КГ на різних заходах, що проводилися під час формувального етапу експериментальної роботи для учнів ЕГ. Оскільки експериментальної роботи проводився в природних умовах – учнів цих груп неможливо було ізолювати повністю. Проте, варто зазначити, що в ЕГ якісні та кількісні зміни виявилися більш суттєвими.

За практиологічним критерієм культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю після формувального етапу експериментальної роботи також зафіксовано якісні й кількісні зміни, зокрема, в учнів експериментальної групи. Так впровадження таких педагогічних умов як організація продуктивної взаємодії викладачів та учнів у процесі оволодіння здоров'язбережувальними технологіями, орієнтованими на майбутню професійну діяльність; посилення виховного впливу середовища навчального закладу шляхом залучення учнів до різних форм здоров'язбережувальної діяльності сприяло розвитку таких показників культури здоров'я як уміння і навички дотримання норм і цінностей здорового способу життя; практичне втілення потреби піклуватися про власне здоров'я при виконанні завдань, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю робітників будівельного профілю; оволодіння оздоровчими технологіями; відповідність дій та вчинків вимогам здорового способу життя.

Варто зауважити, що педагогічне керівництво формуванням культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю має бути системним. Викладач повинен намагатися оптимізувати спілкування із учнями, сприяючи виробленню в учнів емоційно-позитивного ставлення до свого здоров'я, природи, суспільства; розвивати свій індивідуальний стиль спілкування, організовуючи продуктивну взаємодію у процесі оволодіння здоров'язбережувальними технологіями, орієнтованими на майбутню професійну діяльність; враховувати мотивацію учнів на збереження і зміцнення здоров'я на всіх етапах навчання учнів у будівельному коледжі.

Отримані результати свідчать, що в експериментальній групі, на відміну від контрольної, суттєво зросла кількість учнів з високим рівнем культури здоров'я та середнім рівнем, натомість з низьким – зменшилася. У контрольній групі майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю зміни, що відбулися є незначними. Детальніше узагальнені результати початкової і прикінцевої діагностики культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю представлено в таблиці 1.

Достовірність отриманих результатів доведена за допомогою якісного та кількісного аналізу, зокрема використання критерію Пірсона χ^2 , який було застосовано для порівняння характеристик експериментальної та контрольної груп на початку та наприкінці експериментальної роботи.

**АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я
МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ**

Таблиця 1.

Динаміка рівня культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю (до та після експериментальної роботи)

Групи	Кількість осіб	Кількість (%) осіб, які знаходяться на відповідному рівні культури здоров'я		
		Низький	Середній	Високий
КГ (до)	188	78 (41,7)	98 (51,9)	12 (6,4)
ЕГ (до)	186	79 (41,7)	95 (51,8)	12 (6,5)
КГ(після)	188	67 (36)	104 (55,1)	17 (8,9)
ЕГ(після)	186	22 (11,9)	118 (63,6)	46 (24,5)

Для контрольної групи обраховане значення χ^2 -критерію (1,3) менше за відповідне табличне значення (5,99). Отже, зміни в професійній мобільності учнів контрольної групи, що відбулися протягом цього часу, не є статистично значущими. Для експериментальної групи значення χ^2 -критерію (78,8) більше за відповідне граничне значення χ^2 -критерію при $m-1=2$ ступенях свободи, що становить 5,99 за вірогідності допустимої помилки менше ніж 0,05. Вірогідність того, що частотні показники результатів діагностики культури здоров'я учнів ЕГ та КГ, визначені до та після формуального експериментальної роботи, статистично не відрізняються, становить 95 %.

Отже, під час експериментальної роботи підтвердилася гіпотеза про те, що ефективність формування культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників-будівельників може бути досягнута, якщо означений процес побудувати на основі розробки й реалізації науково обґрунтованих педагогічних умов: мотивування учнів до активної навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на формування основ здорового способу життя з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності; організація продуктивної взаємодії викладачів та учнів у процесі оволодіння здоров'язбережувальними технологіями, орієнтованими на майбутню професійну діяльність; посилення виховного впливу середовища навчального закладу шляхом залучення учнів до різних форм здоров'язбережувальної діяльності.

Результатом проведеної роботи стало підвищення потреби учнів у формуванні культури здоров'я, посилення їхньої мотивації на збереження і зміцнення здоров'я, усвідомлення ними відповідальності за власне здоров'я і здоров'я оточуючих, підвищенню рівня поінформованості учнів у галузі здоров'язбереження, підвищенню рівня обізнаності з правилами збереження здоров'я в процесі виробничої діяльності; формування їхніх

умінь і навичок дотримання норм і цінностей здорового способу життя. Позитивна динаміка розвитку культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю (визначена на основі порівняння даних початкової та підсумкової діагностики) свідчить про ефективність здійснених під час формуального етапу педагогічних впливів.

У процесі проведення формуального етапу педагогічного експериментальної роботи важливого значення надано перетворенню заданих ззовні цілей стосовно культури здоров'я у внутрішні потреби особистості майбутнього кваліфікованого робітника-будівельника, формуванню потреби учнів у розвитку культури здоров'я. Ці завдання виконувалися на спонукальному етапі експериментальної роботи методами: бесіди, диспути, ділові й рольові ігри, складання "індивідуальних траєкторій розвитку" тощо. На цьому етапі було прочитано факультатив: "Культура здоров'я та її формування", методичний семінар для викладачів та учнів, проведено тренінг "Стратегія життєвого успіху".

Формуванню професійної компетентності в галузі здоров'язбереження, а саме, розвиткові: інформованості у галузі здоров'язбереження (у тому числі, на робочому місці); знань з питань зміцнення здоров'я; валеологічне мислення; обізнаності з правилами збереження здоров'я в процесі виробничої діяльності кваліфікованого робітника будівельного профілю сприяв пізнавальний етап. Це відбувалося з використанням таких методів і форм, як: лекції, практичні заняття, розв'язання проблемних ситуацій, проблемний виклад, частково-пошуковий метод, рольові ігри, творчі завдання, "мозковий штурм" тощо. Важливими також були зустрічі з досвідченими будівельниками, проведення конкурсів плакатів і колажів "Бути здоровим – здорово!", вікторин, інформаційних хвилин здоров'я тощо.

Висновки. Отже, проведений формувальний

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

етап експериментальної роботи підтвердив ефективність обґрунтованих педагогічних умов формування культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю у процесі професійної підготовки. В учнів експериментальної групи відбулися статистично значущі кількісні та якісні зміни в основних структурних компонентах культури здоров'я, що знайшло комплексний вияв у загальній позитивній динаміці рівнів культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю. В експериментальній групі, на відміну від контрольної, на статистично значущому рівні зменшилася кількість учнів з низьким рівнем культури здоров'я (із 41,7 % до 11,9 %), водночас зросла кількість учнів із середнім (із 51,8 % до 63,6 %) і високим (із 6,5 % до 24,5 %) рівнями культури здоров'я.

1. Бобрицька В.І., Гринькова М.В. Валеологія: Навч. посібник для учнів вищих закладів освіти: В 2 ч. / В.І. Бобрицька, М.В. Гринькова та ін.; за ред. В.І. Бобрицької. – Полтава: Скайтек, 2000. – Ч. II. – 160 с.

2. Бойченко Т. Валеологія – мистецтво бути здоровим // *Здоров'я та фізична культура*. – 2005. – №2. – С. 1 – 4.

3. Воронцова Т.В., Оржеховська В.М., Пономаренко В.С. Формування здорового способу життя та профілактика ВІЛ/СНІДу: Програма навчального курсу для учнівської молоді старшого підліткового та юнацького віку. – К.: Освіта, 2013. – 12 с.

4. Даниленко Г. *Культура общения и ее воспитание*/ О.И. Даниленко. – Л.: ЛГИК, 1989. – 98 с.

5. Дубогай О. "Навчання в русі". К.: 2011.

6. Дудорова Л.Ю. Використання проблемних туристських ситуацій при формуванні педагогічної творчості майбутніх учителів / Л.Ю. Дудорова // *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. – 2013. – Вип. 112(2). – С. 86 – 88.

7. Єжова О. *Здоровий спосіб життя: навч. посіб. для учнів проф.-техн. навч. закл.* / О.О. Єжова; АПН України, Ін-т пробл. виховання АПН України. – Суми: Університетська книга, 2010. – 127 с.

8. Исмаилов К. *Педагогические условия повышения эффективности профилактики вредных привычек учащихся профтехучилищ средствами физической культуры и спорта: автореф. дис. на соиск. науч. степени кандидата пед. наук: спец. 13.00.04. "Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки и оздоровительной физической культуры"* / К.Р. Исмаилов. – Казань, 1989. – 22 с.

9. Кривошеєва Г.Л. *Формування культури здоров'я студентів університету: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04* / Кривошеєва Галина Леонідівна / *Донецький національний ун-т. – Луганськ*. – 2001. – 228 с.

10. Кудикіна Н. *Теоретико-методичні засади організації ігрової діяльності дітей* / Н.В. Кудикіна // *Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної і початкової освіти: навч.-метод. посіб. / за ред. Г.С. Тарасенко*. – К.: Видав. Дім "Слово", 2010. – С. 11 – 25.

11. Омельченко С. *Взаємодія соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя дітей та підлітків*. / *Монографія*, 2007. – 352 с.

12. Рожнов Р.В. *Преимущество формирования культуры здоровья учащихся в образовательной среде региона: коллективная монография / науч. ред. Р.В. Рожнов*. – Пенза: Информационно-издательский центр ПГУ, 2006. – 104 с.

13. Свириденко С.О. *Активізація пізнавальної діяльності учнів у процесі формування здорового способу життя* / С.О. Свириденко // *Сучасні технології навчання в початковій освіті: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (13 – 14 квітня 2006 р.)* / ред. кол.: З. Сіверс, О. Кононко, Е. Белкіна та ін. – К.: КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2006. – С. 125 – 127.

14. Сичов С. *Теоретико-методичні засади прилучення студентської молоді до цінностей фізичної культури: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук: спец. 13.00.07 "Теорія і методика виховання"* / С.О. Сичов – Київ, 2011. – 20 с.

15. Смолякова І. *Формування здорового способу життя студентів у системі фізичного виховання вищого технічного навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02* / Ірина Дмитрівна Смолякова. – Київ: Б.в., 2010. – 21 с.

16. Соловійова Н. *Концепція здоров'яесберегаючої технології в освітанні і основні організаційно-методическі підходи її реалізації* / Н.И. Соловьева // *ЭКО*. – 2004. – № 17. – С. 23 – 28.

17. Страшко С.В., Животовська Л.А. *Соціально-просвітницькі тренінги з формування мотивації до здорового способу життя та профілактики ВІЛ/СНІДу* / С.В. Страшко, Л.А. Животовська та ін. – К.: Освіта України, 2006. – 260 с.

18. Суценко Л. *"Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту" (теоретико-методологічний аспект): Монографія*. – Запоріжжя: ЗДУ, 2003. – 442 с.

19. Шимановський М. *Стрейджери – субкультура здорового способу життя* / М. Шимановський // *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. – 2014. – Вип. 2. – С. 110 – 115.

20. Ясвін В. [Дерябо С.Д., Ясвін В.А.] *Экологическая педагогика и психология*. – Ростов-на-Дону. Феникс, 1996. – 480 с.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2015

